

Barns smak – metodbeskrivning

Barns egna val och läsoplevelser är ett område som behöver undersökas, det poängteras bl a i rapporten från Aktionsgruppen för barnkultur (SOU 2006:45). Vad söker barn själva i sitt val av läsning, vad lockar respektive stöter bort unga läsare?

Som en startpunkt för att finna svar på dessa omfattande frågor har ett pilotprojekt genomförts under läsåret 2006/2007, vilket omfattar ett antal klasser i år 3 och 5 i Umeå kommun. Projektet genomfördes av Kerstin Lindgren, universitetslektor i pedagogiskt arbete/språkets didaktik, Institutionen för svenska och samhällsvetenskapliga ämnen, Umeå universitet och Eva Nordlinder, fil dr i litteraturvetenskap/barnlitteratur, länsbiblioteket i Västerbotten.

Under läsåret 2007/2008 har projektet vidgats till hela Västerbottens län, och uppläggnigen har fått en tyngdpunkt på samarbete bibliotek/skola. Sammanlagt har ca 25 klasser från kust och inland, storstad och glesbygd deltagit.

Metoden har visat sig vara lätt att upprepa och variera och denna metodbeskrivning kan användas av den som själv vill testa. Kontakta gärna Eva Nordlinder för mer info och rådgivning (se kontaktuppgifter på sista sidan).

Anledningen till att välja år 3 och 5 är ett antagande att inställningen till läsning förändras någonstans i detta spann. En hypotes var att i år 3 är de flesta elever förtjusta över att ha knäckt läskoden och gillar att utöva sina nyvunna färdigheter, medan i år 5 andra intressen och begynnande pubertet och skolläda börjar ta överhanden. Naturligtvis kan man välja andra klasser om man får kontakt med en intresserad lärare.

Syfte

Projektets syfte och utbytet för de deltagande skolorna är att träna barnen i att göra aktiva och medvetna val, och motivera valen för att hitta sin egen smak och lust till läsning, samt utveckla förmågan att argumentera och diskutera litteratur. Detta medvetna litteraturarbete kan underlätta kommande val för eleverna och lärarna.

Ett annat viktigt syfte för bibliotekspersonal är att få tillfälle att komma in i skolans värld och därmed bryta upp mönstret att det alltid är skolan/klasserna som besöker biblioteket och får service där. Kännedom om skolans villkor är en vinst, liksom att eleverna/lärarna får se bibliotekarien i en ny roll.

I förlängningen leder en reflekterande läsning, där barnets egna erfarenheter tas till vara, till en förbättrad läsutveckling, visar många undersökningar. Även skrivutvecklingen gynnas genom ökad språklig medvetenhet samt de övningar som utförs i klassen mellan boksamtalen.

De konkreta frågeställningar som ligger till grund för projektet är:

1. Vad är det som fångar barnets intresse och leder till ett aktivt val av bok?
2. Barns uppfattning och tolkning av bilder och den lästa texten. Kan man fånga barns upplevelser av text, vilka inslag är det som fångar?
- 3 Vilka slutsatser kan man som bibliotekarie/pedagog dra av detta vad gäller barns smak och bokval?

Metodbeskrivning för bibliotekarier

Nedanstående beskrivning bygger på att en bibliotekarie håller i projektet. Naturligtvis kan man som klasslärare tillämpa metoden själv om man vill!

Kontakta lämplig skola/lärare. Man kan börja i liten skala med en eller två klasser, helst i år 3 och/eller 5 men det är inget tvång.

Informera föräldrarna och inhämta tillstånd att barnen får delta (om resultaten ska dokumenteras). Detta kan skötas av skolorna via veckobrev el dyl.

Första besöket i klassen. Läsванеundersökning i klassen. En enkät delas ut som tagits fram av projektledningen. (Bifogas) Detta blir ett bra tillfälle att presentera sig själv och projektet för klassen, och de flesta verkar tycka att det är roligt att fylla i enkäten.

Gör ett urval på 10 (eller färre) nytkomna böcker (så nya som möjligt, helst ska inte barnen ha sett eller läst dem innan). Man kan minska på antalet om man känner att det blir för mycket för klassen. Helst ska böckerna inte ingå en serie (kommer det en LasseMaja-bok vet ju eleverna på förhand vad de tycker om den). Detta har dock visat sig dock vara mycket svårt att undvika...

Gör overhead-blad på omslagen och inledningssidorna. Man kan ju antingen scanna in omslagen - om man har en färgskrivare kan man skriva ut direkt på OH-blad. Har man färgkopiator kan man ju kopiera böckerna direkt. Numrera bilderna. På texterna bör man ta bort personnamn o syl, annars blir det för lätt att lista ut vilken bok det är. Kasta om ordningen och numrera dem också.

Gör en enkel röstlåda t ex av en skokartong.

Andra besöket i klassen. Visa overheadbilderna (omslag). Eleverna får en blankett (biogas) där de noterar sina åsikter och tankar kring de olika omslagen (under tystnad). Sedan visas omslagen en gång till i samma ordning och man frågar vad de tyckte och diskuterar varför. Vad signalerar omslagen? Vem verkar vara huvudperson? Var utspelar handlingen sig? Vad tror eleverna att böckerna handlar om? Blir de sugna på att läsa dem? Om man är ensam från projektet i klassen kan man kanske be läraren föra lite anteckningar.

Efter diskussionen får eleverna rösta på sitt favoritomslag. En enkel röstsedel delas ut och samlas in i en röstlåda. OBS ett enkelt sätt att skilja på pojkar och flickor är att ha olika färg på röstsedeln. Vi gick runt i klassrummet och samlade in rösterna istället för att låta alla komma fram, det blev lite kaotiskt när vi testade det en gång. Rösträkningen brukade bli dramatisk enligt Robinson-principen. Notera resultatet på tavlan (be läraren hjälpa till). En vinnare koras!

Glöm inte samla in blanketterna med kommentarerna!

Tredje besöket i klassen. Böckernas inledningssida läses högt samtidigt som eleverna kan följa med på OH. Ordningen ändras. Omslagen visas inte, det ska vara hemligt vilken bok det är (försök ta bort sånt som "avslöjar"). Eleverna noterar sina reaktioner på samma sätt på blanketten, diskussion och röstning enl ovanstående. Blanketterna samlas in.

Om det blir oavgjort mellan två böcker får man ha en reservplan, ny omröstning, blundande handuppräckning el dyl. På ett ställe fick vi till sist dra lott! Det kan bli lite hätsk stämning bland ”förlorarna”, men då får man prata lite om demokrati och majoritetsbeslut.

Sedan läser klassen vinnarböckerna, helst i klassuppsättning om man har ekonomi till det, men det bygger ju på att man sökt extra projektpengar. Man kan också jobba med gruppuppsättningar eller högläsning. Det är dock viktigt att åtminstone halva klassen har läst samma bok, så att man kan hålla boksamtal.

Så länge projektet pågår på länsbiblioteket i någon form kan lärarna + bibliotekarierna erbjudas fortbildning i boksamtal och litteraturredaktik. Detta kan ske antingen på en ordinarie personalkonferens eller någon dag efter skolans slut. Vi erbjöd alla lärare på den deltagande skolan den allmänna fortbildningen (ca 1 timme). Sedan är det bra om man kan samlas och prata lite extra med just dem som deltar i projektet. Boka tid för dessa träffar kan vara lite knepigt, så börja i god tid!

När projektet ”lever sitt eget liv” kan man gärna anordna en studiecirkel kring lämplig litteratur, t ex Chambers *Böcker inom oss*, Keene-Zimmermanns *Tankens mosaik*, Lindös *Den meningsfulla språkväven* eller Stenssons *Mellan raderna*.

Klassen får sedan arbeta med vinnarböckerna under lärarens ledning. Be dem gärna dokumentera arbeta och spara ev skrivuppgifter etc. En idé (av många) är att klasserna själva gör nya förslag till omslag samt skriver tänkta inledningar till böckerna (leds av klassläraren).

Fjärde besöket i klassen. Efter avslutad läsning håller man (bibliotekarien) ett boksamtal med eleverna (enligt Chambers modell eller annan modell man föredrar). Vi genomförde dessa boksamtal i halvklass, vilket gör att det blir två besök per klass. Det visade sig viktigt att barnen fick sätta sig i ring. Sedan gick vi en runda och alla fick säga något de gillade och något de inte gillade. Sedan följde antingen en livlig diskussion, eller inte... vissa standardfrågor återförde samtalet till boken och ställdes till alla (bifogas). Övergripande frågor som förhoppningsvis besvarades var: Motsvarade innehållet omslaget? Gav inledningen en rättvisande bild? Vilka förväntningar hade man och ur infriades dessa? Och förstås, hur man uppfattade boken, vad var positivt/negativt. Eleverna fick också avge ett betyg mellan 1 och 5. (Kanske är 1 till 10 bättre, vanligare skala nuförtiden!) Som sista moment kan man läsa baksidestexten gemensamt för att se om den stämmer.

Slutrapporter för år 1 (Umeå) och år 2 (länet) finns tillgängliga på länsbibliotekets hemsida, www.vll.se/lansbiblioteket

En utförlig forskningsrapport om arbetet planeras vara färdig våren 2010.

Lycka till!

Eva Nordlinder
eva.k.nordlinder@vll.se

Tel 090-785 45 84, 070-581 08 37